

Карлик Ніс
Вільгельм Гауф

В одному великому місті Німеччини жив колись, у давноминулі літа, один швець. Мав він собі жінку, і жилося їм, як доведеться — коли добре, а коли й скрутно. Вранці швець ішов до своєї майстереньки — невеличкої халабуди на розі вулиці — і цілий день латав старі чоботи та черевики, а як хто замовляв, то робив залюбки й нові. Але тоді йому треба було йти спочатку десь купувати шкіру, бо при його злиднях ніяких запасів він не мав. Жінка торгувала всякою городиною та садовою, яку вирощувала сама в невеличкому садку. Люди залюбки в неї купували, бо вдягалася вона чисто й чепурненько, до того ж уміла так викласти й показати свій товар, що кожному, бувало, заманеться взяти.

І був у них славний хлопчина: і з обличчя гарний, і станом стрункий, і на свої дванадцять років чималенький. Він завжди супроводив матір на базар і сидів біля неї, а коли хто з покупців брав багато овочів зразу, хлопець охоче допомагав тому донести покупки додому. І рідко траплялося, щоб він повернувся назад із порожніми руками.

Одного дня сиділа отак шевцева жінка на базарі, а перед нею стояли кошики й корзини з капустою, морквою та всякою іншою городиною. Малий Яків — так звали хлопця — сидів тут-таки, біля матері, і дзвінким голосом закликав покупців.

Аж ось іде базаром якась стара баба в обшарпаній одежі, з маленьким гострим обличчям, геть побриженим глибокими зморшками. Очі в баби червоні, заливають слізьми, а ніс так закарлючився, що на підборіддя звисає. Шкутильгає стара, на костур спирається: так і здається, що ось-ось поточиться і вірнеться гострим носом просто в землю.

Шевцева жінка пильно дивилася на бабу. Ось уже шістнадцять років торгує вона щодня на базарі, а ніколи не бачила тут цієї старої відьми. Жінка аж похолола з переляку, коли баба підійшла й спинилася біля її кошиків.

— То це ти Ганна, що торгує городиною? — спитала стара бридким верескливим голосом.

— Так, це я, — відповіла жінка. — Чи не візьмете, може, чого?

— Та ось хочу глянути, хочу побачити! Подивлюся на зіллячко, на ботвиннячко: а чи є у тебе те, що мені треба? — промовляла стара, нахилившись над кошиком і встромляючи туди брудні, мов ганчірки, гідкі руки. Вона перерила геть чисто всю городину, що так гарненько була розкладена, витягала довгими, як веретена, кошавими пучками то те, то інше, обнюхуючи кожне довжелезним носом.

Ганна тільки зітхала, дивлячись, як порається стара відьма коло її городини, але сказати нічого не наважувалась, бо кожний покупець має право розглядати товар, до того ж її брав якийсь дивний жах перед цією бабою.

А тим часом стара, переривши знизу доверху весь кошик, бурмотіла собі під ніс: "Чортзна-яке зілля, нічого такого, чого мені треба... П'ятдесят років тому було багато краще... Казна-що, якийсь бур'ян!"

Малому Якобу набридло це бурмотіння.

— Слухай,— озвався він неприязно,— чи в тебе, бабо, є сором: спочатку ти залізла в кошик гидкими чорними пальцями, перевернула там усе догори ногами, потім зашмарувала всю городину довгим носом, так що тепер її ніхто, кому довелося те бачити, не схоче купувати, а тепер ще й лаєш наш товар. Та чи ти знаєш, що у нас бере городину сам герцогський кухар?

Стара скоса глянула на хлопчика, недобре осміхнулась і промовила глузливо:

— Он як, синочку! Тобі не до вподоби мій ніс, мій гарний довгий ніс? Ну що ж, буде і в тебе такий, що сягатиме з середини лица аж до самого підборіддя.

Сказавши це, вона знову повернулась до корзини, де лежала капуста, вибрала найкращу білу головку, взяла її в руки й так стиснула, що та аж зарипіла, а тоді зневажливо кинула назад у корзину, промовивши і цього разу: "Казна-що, нікчемна капуста!"

— Та не труси так на всі боки головою! — перелякано скрикнув хлопчик.— У тебе ж шия, мов капустяний корінець,— ось-ось переломиться, і твоя голова впаде в корзину. Хто тоді купуватиме в нас?

— Тобі не подобаються тонкі шиї? — знову пробурмотіла стара, гидко сміючись.— Гаразд, у тебе зовсім ніякої не буде, а голова стирчатиме просто на плечах і вже не зірветься з маленького тіла!

— Не кажіть хлопцеві дурниць! — не втерпіла Ганна, якій уже також набридло це довге перебирання, розглядання та нюхання городини.— Як хочете щось купувати, то беріть швидше, бо ж за вами ніхто інший не доступиться до мене.

— Ну що ж, це ти правду кажеш,— промовила стара, злісно зиркнувши на неї.— Гаразд, я візьму в тебе оці шість головок. Тільки ж ти бачиш, що я мушу спиратися на костур і сама не подужаю нічого нести, то вже загадай своєму хлопцеві, нехай занесе капусту додому, а я за те йому щось заплачу.

Якоб не хотів іти, бо йому було страшно цієї гидкої баби. Однак мати звеліла слухатись, бо вважала за гріх, щоб стара немічна бабуса сама несла цей тягар. Мало не плачучи, хлопець послухався матері, поклав у кошик капусту й пішов услід за старою.

Майже цілу годину шкутильгала стара до краю міста. Нарешті вона спинилася перед маленькою, зовсім ветхою хатиною, витягла з кишені старого іржавого ключа, встромила його у невеличку шпарку в дверях, і вони самі розчинилися з гучним рипом. Та як здивувався Якоб, коли зайшов усередину цієї халупки! Там було пишно прибрано: стеля й стіни — з мрамору, меблі — чорного дерева з розмаїтими візерунками з золота й коштовного каміння,

підлога — з чистого скла і така слизька, що хлопчик кілька разів підсковзнувся і впав. Стара витягла з кишені срібний свисток і якось особливо в нього засвистіла — по всьому будинку аж луна покотилася. Зараз же прибігли до неї дві морські свинки. Якобові було дуже дивно бачити їх на задніх лапках, у горіхових шкаралупках замість черевиків, у людській одежі і навіть у капелюшках, зроблених за останньою модою.

— Де ви поділи мої черевики, сякі-такі ледаща? — гукнула стара й замахнулася на них костуром.— Чи довго я ще тут стоятиму?

Свинки кинулися по східцях угору й повернулися з двома кокосовими шкаралупками, підбитими всередині м'якою шкірою. Вони швидко й спритно взули стару в ті черевики, і її шкутильгання мов рукою зняло. Вона шпурнула геть костур і неймовірно швидко заметушилась по скляній підлозі, не відпускаючи руки хлопця і тягаючи його за собою. Нарешті стара зупинилася в заставленій різним посудом кімнаті, що скидалася на кухню, хоча столи з червоного дерева й дивани, заслані дорогими килимами, більше були б до речі десь у салоні чи вітальні.

— Сідай,— приязно мовила стара, підштовхуючи хлопчика в куток дивана й загороджуючи спереду столом, щоб не виліз звідти.— Сідай та відпочинь! Ти добру ношу ніс сьогодні, бо людські голови не такі вже й легкі, ой не легкі!..

— Ви, бабусю, кажете щось чудне,— озвався Якоб.— Хоч я і справді стомився, але ж ніс я капусту, яку ви купили в моєї матері.

— Е ні, це ти помиляєшся,— засміялася стара, відкриваючи корзину й витягаючи звідти за волосся людську голову.

Хлопцеві з переляку аж млосно стало. Він не міг збагнути, як це так сталося, і зразу ж подумав про матір: "Якщо хто-небудь довідається про ці людські голови, то, безперечно, звинуватять у тому мою матусю".

— А зараз я тобі щось дам за те, що ти був слухняною дитиною,— бурмотіла стара.— Потерпи трішки, я тобі зварю такої юшки, що ти її згадуватимеш до самої смерті!

Вона знову свиснула. Спочатку прибігло багато морських свинок, одягнених в людську одежу, в кухарських фартушках, з ополониками коло пояса і з великими ножами. За ними стрибала ціла купа білочок у турецьких штанах, з оксамитовими шапочками на головах. Ці, мабуть, були кухарчатами, бо весь час жваво метушилися, кидаючись то до стін по сковорідки та каструлі, то в льох по масло й яйця, то в комору по приправи й борошно,— і все те тягли до плити. Там разом з ними поралася і стара, сновигаючи туди-сюди в своїх кокосових черевиках, і хлопчик бачив, що вона таки й справді хоче зварити для нього смачну юшку. На плиті щось булькотіло, сповнюючи запашним духом усю кімнату, а баба раз у раз зазірала в горщик, стромляючи туди довгого носа.

Нарешті юшка була готова. Тоді стара швиденько зняла горщик з вогню, висипала юшку в срібну тарілку і поставила перед Якобом.

— Ось, синочку, на! — сказала вона йому.— Попоїж-но моєї юшечки, то й придбаєш усе те, що тобі в мене сподобалось. А ще зробишся таким мастаком-кухарем, що хоч куди, бо однаково чимсь та треба бути. Тільки от зіллячка такого ти ніколи не знайдеш, адже не було його в кошику твоєї матері...

Якоб не розумів, про що говорить стара, але юшка йому дуже сподобалась — навіть мати ніколи не варила такої смачної. Від юшки йшов приємний дух трави і корінців, а на смак вона була водночас і солодка, і в міру кисленька, і дуже навариста. Поки хлопчик доїдав смачну юшку, морські свинки так наклали якимсь курінням, що по кімнаті попливли цілі хмари густого сизого диму. Вони густішали, спускались додолу й огортали Якоба так, що він, бідолаха, зовсім очманів. Він зовсім забув про те, що йому треба повернутися до матері, і незабаром міцно заснув на дивані в старій баби.

Дивні речі приверзлися Якобу вві сні. Йому здавалося, що стара зняла з нього всю одєжу і вдягла в біляче хутро. Він міг стрибати й лазити по деревах, як справжня білка, тоді познайомився з усіма іншими бабиними білками та морськими свинками — що то за славний і чемний народ був! — і разом з ними прислуговував старій.

Кінець ознайомлювального фрагмента